

Dette dokumentet gir en oversikt over hvordan skolen kan bruke Grønt Flagg temaet *Avfall* til å jobbe tverrfaglig med kompetansemålene i LK20. I veilederen. «Grønt Flagg og LK20» finnes det en liste over alle miljøtemaene vi har utarbeidet slike oversikter innen. Her beskriver vi også hvordan Grønt Flagg kan brukes som et verktøy i arbeidet med overordnet del av læreplanverket. I tabellen under har vi ikke tatt med kompetansemål i matematikk, norsk, engelsk og musikk ettersom disse kan dekkes gjennom arbeid med alle Grønt Flagg temaene.

Avfall er et veldig bredt tema som kan omfatte en rekke viktige miljøproblemstillinger. Svært mange skoler jobber med avfall, kildesortering, avfallsminimering og søppelrydding som søknadsprosjektet det første året når de går i gang med å bli Grønt Flagg sertifisert. Temaet er konkret, praktisk og enkelt å inkludere i mange fagområder. Flere forslag til tiltak og undervisningsmaterieell til temaet matsvinn finnes i temaarket «sunt kosthold og bærekraftig mat».

Gjennom Grønt Flagg temaet *Avfall* kan skolen jobbe med de tre gjennomgående tverrfaglige temaene «bærekraftig utvikling», «demokrati og medborgerskap», samt «folkehelse og livsmestring».

Kompetansemål	Prosjekteksampler	Tiltak/aktiviteter	Undervisningsmaterieell
<p>Naturfag: 2. trinn</p> <ul style="list-style-type: none"> - undre seg, utforske og lage spørsmål, og knytte dette til egne eller andres erfaringer - presentere funnene sine og beskrive hvordan eleven har kommet fram til dem - presentere egne ideer til teknologiske oppfinnelser? - samtale om hvordan vi kan ta miljøbevisste valg og gjennomføre lokale miljøtiltak - utforske et naturområde i nærmiljøet og beskrive hvordan noen organismer er tilpasset området og hverandre 	<ul style="list-style-type: none"> • Kildesortering • Avfallsminimering • Kompostering • Matsvinn • Forsøpling • Marin forsøpling 	<p>Lær mer om temaet:</p> <p>Undersøk og mål hvor store mengder avfall skolen produserer</p> <p>Sorteres avfallet ved skolen på en god måte? Ta utgangspunkt i Grønt Flagg sin mal miljøgjennomgang og gjennomfør en undersøkelse</p>	<p>LOOP Miljøskole https://miljoskole.loop.no/</p> <p>Sortere.no <i>Informasjon om avfallshåndtering og sortering</i> https://sortere.no/</p>

Tema: Avfall

<ul style="list-style-type: none"> - oppleve naturen til ulike årstider, reflektere over hvordan naturen er i endring, og hvorfor året deles inn på ulike måter i norsk og samisk tradisjon <p>4. trinn</p> <ul style="list-style-type: none"> - undre seg, stille spørsmål og lage hypoteser og utforske disse for å finne svar - bruke tabeller og figurer til å organisere data, lage forklaringer basert på data og presentere funn - sammenligne modeller med observasjoner og samtale om hvorfor vi bruker modeller i naturfag - utforske teknologiske systemer som er satt sammen av ulike deler, og beskrive hvordan delene fungerer og virker sammen - designe og lage et produkt basert på en kravspesifikasjon - utforske observerbare størrelser som fart og temperatur og knytte dem til energi - samtale om hva energi er, og utforske ulike energikjeder - utforske et naturområde og drøfte bærekraftig bruk av området - utforske og sammenligne ulike dyre- og plantearters tilpasninger til miljø og levesteder og drøfte hvorfor noen arter dør ut - gi eksempler på god dyrevelferd og reflektere over hvordan dyrs behov kan ivaretas - utforske og beskrive vannets kretsløp og gjøre rede for hvorfor vann er viktig for livet på Jorden <p>7. trinn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stille spørsmål og lage hypoteser om naturfaglige fenomener, identifisere variabler og samle data for å finne svar - skille mellom observasjoner og slutninger, organisere data, bruke årsak-virkning-argumenter, trekke slutninger, vurdere feilkilder og presentere funn		<p>Miljølekse: Undersøk hvordan avfallet sorteres hjemme</p> <p>Undersøk hva som skjer med rest-, mat-, papir- og plastavfall etter det blir hentet med søppelbilen</p> <p>Hva blir til av gjenvunnet glass og metall? Hva skjer i med disse materialene i et gjenvinningsanlegg?</p> <p>Undersøk hvordan vårt forbruk kan føre til avfallsproblemer i andre land</p> <p>Undersøk skolens plan for innkjøp og se om dere finner noen produkter laget av resirkulert materiale</p> <p>Forslag til aktiviteter og miljøtiltak:</p> <p>Merking av avfallsbeholdere</p> <p>Kildesorteringskonkurranse mellom klassene</p> <p>Utnevn et miljøpoliti som rapporter avvik fra kildesorteringen</p> <p>Batterijakten for 4 trinn</p>	<p>Grønt Punkt <i>Informasjon om gjenvinning av metallemballasje</i> https://www.grontpunkt.no/gjenvinning/metallemballasje/</p> <p>Miljøstatus <i>Informasjon om utvikling i avfallsmengde i Norge</i> https://miljostatus.miljodirektoratet.no/Tema/Avfall/</p> <p>WWF Norge <i>Plast i havet</i> https://www.wwf.no/dyr-og-natur/hav-og-fiske/plast-i-havet</p> <p>Miljølære <i>Avfall og gjenvinning</i> https://www.miljolare.no/tema/avfall/</p> <p>Matvett.no <i>Om forbygging av matsvinn</i> https://miljoskole.loop.no/ressurser/hva-er-matsvinn/ <i>og her:</i> https://www.matvett.no/</p>
--	--	---	---

Tema: Avfall

<ul style="list-style-type: none"> - gi eksempler på hvordan naturvitenskapelig kunnskap er utviklet og utvikler seg - utforske, lage og programmere teknologiske systemer som består av deler som virker sammen - designe og lage et produkt basert på brukerbehov - reflektere over hvordan teknologi kan løse utfordringer, skape muligheter og føre til nye dilemmaer - gjøre rede for betydningen av biologisk mangfold og gjennomføre tiltak for å bevare det biologiske mangfoldet i nærmiljøet - foreslå tiltak for å bevare det biologiske mangfoldet i nordområdene og gi eksempler på betydningen av tradisjonell kunnskap i naturforvaltning - utforske og beskrive ulike næringsnett og bruke dette til å diskutere samspill i naturen - gjøre rede for jordas forutsetninger for liv og sammenligne med andre himmellegemer i universet - gjøre rede for hvordan det geologiske kretsløpet, platetektonikk og ytre krefter er med på å forme og endre ulike landskap - <p>Mat og helse (fokus: matsvinn):</p> <p>4. trinn</p> <ul style="list-style-type: none"> - følge prinsipp for god hygiene i samband med matlaging - bruke reiskap, rom- og vekt mål og enkle teknikkar i samband med matlaging - kjenne att smakar i mat og undre seg over kvifor smak er noko vi opplever ulikt - utnytte lokale matvarer i matlaging og presentere ledda i produksjonsskjeda frå råvare til måltid - sortere avfall i samband med matlaging og forklare kvifor det er viktig å gjere det 		<p>Besøk lokalt renovasjonsselskap</p> <p>Besøk en butikk i nærheten og se hvordan de håndterer avfall</p> <p>Oppfriskning av kildesorteringsrutiner ved oppstart hvert skoleår</p> <p>Skaff eller lag en pantestasjon ved skolen</p> <p>Bruk returpunkt og pantestasjon i lokal butikk</p> <p>Reduser bruken av papir ved skolen</p> <p>Avfallsminimering ved bruk av redesign</p> <p>Tiltak for å redusere gjenglemttøy ved skolen</p> <p>Gjenbruksbutikk/byttemarked</p> <p>Mat og helse: Arranger restematkurs, lær om holdbarhetsdato og hvordan man kan lagre mat på en god måte</p>	<p>Kunnskapsfilm <i>Gjenvinningsskolen 2.0</i> 14 filmer (3-15 minutters varighet) og gjenvinning av avfall og ressurser man kan få fra gjenvinning https://kunnskapsfilm.no/series/gjenvinningsskolen-2-0/</p> <p>Hold Kysten Ren <i>Video</i> https://www.youtube.com/watch?v=QztnAimIbYk (kan gi sterke inntrykk så det er viktig å sette av tid til å samtale om den etter man har sett den)</p> <p>Miljøagentene, «Batterijakten» Konkurranse for 4. trinn http://batterijakten.no/</p> <p>Kystlotteriet <i>Rydd et område og få sjansen til å vinne flotte premier</i> https://kystlotteriet.no/</p>
---	--	--	---

Tema: Avfall

<ul style="list-style-type: none"> - lage enkle måltid og bidra til å skape ei triveleg ramme rundt måltid saman med andre <p>7. trinn</p> <ul style="list-style-type: none"> - bruke reiskap, grunnleggjande teknikkar og matlagingsmetodar til å lage trygg og berekraftig mat som gir grunnlag for god helse - bruke sansane til å utforske og vurdere matens smak og tekstur og til å utforske anretning av mat - kjenne att og greie ut om grunnsmakar i matvarer og fortelje om og diskutere korleis smak kan påverke matpreferansar og matval - bruke oppskrifter i matlaging og rekne ut og vurdere mengda i porsjonane både med og utan bruk av digitale ressursar - utnytte matvarer og restar frå matlaging og reflektere over eige matforbruk - utforske og presentere tradisjonelle norske og samiske metodar for å konservere mat på og kunne fortelje om råvarene som blir konserverte <p>KRLE</p> <p>4. trinn</p> <ul style="list-style-type: none"> - utforske og samtale om etiske sider ved menneskers levesett og ressursbruk <p>7. trinn</p> <ul style="list-style-type: none"> - reflektere over eksistensielle spørsmål knyttet til menneskets levesett og levekår og klodens framtid <p>Samfunnsfag:</p> <p>2. trinn</p> <ul style="list-style-type: none"> - utvikle og presentere samfunnsfaglege spørsmål 		<p>Reduser matsvinn ved å bruke mindre tallerkener på arrangementer i skolens regi</p> <p>Synliggjør matsvinn for foresatte ved at elevene ikke får kaste mat i avfallsdunken i klasserommet, men må ta det med hjem igjen og kaste det der</p> <p>Strandryddedag Adopter en strand eller et annet naturområde</p> <p>Avtale med butikker om å hente mat etter stengetid som ellers ville blitt kastet. Lag et måltid av ingrediensene</p> <p>Holdningsarbeid: Plast = et globalt søppelproblem</p> <p>Opprydning i nærområdet / Ruskenaksjoner</p> <p>Uteareal ryddes jevnlig - la elevene organisere søppelplukking med tidsplan og ansvarsområde fordelt på hele skolen</p>	<p>Hold Norge Rent https://holdnorerent.no/undervisningsopplegg-om-marin-forsopling/ <i>Passer for:</i> <i>Undervisningsopplegget tar utgangspunkt i kompetansemål for 7. og 10. trinn</i></p> <p>Adopter et naturområde <i>Rydd søppel på avveie i naturen</i> https://holdnorerent.no/min-bitavnorge/</p> <p>Ta vare på det du har <i>Tips og ideer til reparasjon</i> https://tavarepadetduhar.no/</p> <p>Klimaskolen.no <i>Oversikt over undervisningsmaterieell innen klima, miljø og bærekraftig utvikling – utarbeidet av Oslo kommune</i> https://www.klimaskolen.no/</p>
--	--	--	--

Tema: Avfall

<ul style="list-style-type: none"> - utforske og presentere korleis menneska levde for éin til to menneskealdrar sidan - reflektere over kvifor menneske har ulike meiningar og tek ulike val - utforske og gi døme på korleis menneska påverkar klimaet og miljøet, og dokumentere korleis påverknadene kjem til syne i nærmiljøet - utforske og gi døme på korleis barn kan påverke avgjerder og samarbeide om demokratiske prosessar - utforske og gi døme på korleis menneske i ulike delar av verda påverkar livet til kvarandre <p>4. trinn</p> <ul style="list-style-type: none"> - utforske og presentere samfunnsfaglege spørsmål, søkje etter informasjon i ulike kjelder og vurdere kor nyttig informasjonen er til å belyse spørsmåla - utforske og gi døme på nokre sider ved berekraftig utvikling - reflektere over samanhengen mellom personleg økonomi og forbruk hos den enkelte - beskrive kultur- og naturlandskap i Noreg og samtale om korleis historiske og geografiske kjelder, inkludert kart, kan gi informasjon om landskap - reflektere over kven som har makt, og kva eit demokrati er, og utvikle forslag til korleis ein kan vere med på å påverke avgjerder <p>7. trinn</p> <ul style="list-style-type: none"> - gjennomføre ei samfunnsfagleg undersøking og presentere resultatata ved hjelp av eigna digitale verktøy - presentere ei aktuell nyheitssak og reflektere over forskjellar mellom fakta, meiningar og kommersiell bodskap i mediebiletet 		<p>Plukk søppel på tur, lag kunst av det dere finner og/eller sorter på skolen</p> <p>Kroppsøvning: «Plogging», jogg og plukk plast dere finner i naturen på veien</p> <p>Foredrag/klassesamtale om plast i havet. Bruk gjerne videoer nevnt i høyre kolonne som grunnlag for samtale og refleksjon</p> <p>Grav ned søppel og la det ligge i noen uker før dere graver det opp igjen. Beskriv hvordan ulike typer avfall ser ut etter å ha vært i jorden samme tid</p> <p>Involver lokalmiljøet:</p> <p>Skriv en artikkel på skolens hjemmeside og/eller lokalavis om skolens Grønt Flagg prosjekt</p> <p>Lag en utstilling på det lokale biblioteket/kulturhuset eller lignende med kunst laget av plast i havet og informasjon om avfall i kommunen</p>	<p>Serier som grunnlag for gode klassesamtaler:</p> <p>https://tv.nrk.no/serie/live-redder-verden-litt/sesong/1/episode/3/avspiller</p> <p>https://tv.nrk.no/serie/planet-plast</p> <p><i>-Finn flere ressurser og forslag til aktiviteter innen avfallsminimering og gjenbruk i temaarket for «bærekraftig forbruk»</i></p> <p><i>-Finn flere ressurser og forslag til aktiviteter innen matavfall og matsvinn i temaarket for «sunt kosthold og bærekraftig mat»</i></p>
--	--	--	--

Tema: Avfall

- utforske korleis menneske i fortida livnærte seg, og samtale om korleis sentrale endringar i livsgrunnlag og teknologi har påverka og påverkar demografi, levekår og busetjingsmønster
- reflektere over korleis kommersiell påverknad kan verke inn på forbruk, personleg økonomi og sjølvbilete
- utforske og presentere ei global utfordring ved berekraftig utvikling og kva for konsekvensar ho kan ha, og utvikle forslag til korleis ein kan vere med på å motverke utfordringa og korleis samarbeid mellom land kan bidra

Kroppsøving

2. trinn

- utforske naturen i nærmiljøet med varierte aktivitetar til ulike årstider
- forstå og praktisere turreglar og bruke klede etter vêr og forhold i naturen
- øve på trygg ferdsel ved vatn og på å kunne tilkalle hjelp

4. trinn

- utforske uteaktivitetar og samarbeide med andre under vekslende årstider i nærmiljøet
- øve på trygg og sporlaus ferdsel i naturen

7. trinn

- vurdere sikkerheit i uteaktivitet og naturferdsel og gjennomføre sjølvberging i vatn
- gjere greie for allemannsretten under ferdsel og opphald i naturen

Lag miljøtips om hvordan man kan minimere avfallsmengden og del tipsene med andre skoler, hjemmene og kommunen

Etterspør bedre avfallshåndtering i kommunen

Tema: Avfall

<p>Kunst- og håndverk</p> <p>2. trinn</p> <ul style="list-style-type: none"> - forestille seg og beskrive framtiden gjennom tegning og modeller - vise fram og presentere objekter gjennom utstilling eller samling <p>4. trinn</p> <ul style="list-style-type: none"> - prøve ut ulike ideer og muligheter i gjenbruksmaterialer og formidle til andre hvordan man i egen hverdag kan bidra til å ivareta natur og miljø - bruke håndverktøy og sammenføringsteknikker i tre, leire og tekstil på en miljøbevisst og trygg måte - gjennomføre kunst- og designprosesser ved å søke inspirasjon, utforske muligheter, gjøre valg og lage egne produkter - formidle og vise fram eget arbeid gjennom utstilling <p>7. trinn</p> <ul style="list-style-type: none"> - bruke ulike håndverktøy og elektriske verktøy for å bearbeide og sammenføre harde, plastiske og myke materialer på en trygg og miljøbevisst måte - undersøke materialene i ulike gjenstander og vurdere funksjon, holdbarhet og muligheter for reparasjon og gjenbruk - bygge og eksperimentere med stabile konstruksjoner - bruke ulike strategier for idéutvikling og problemløsning - bruke digitale verktøy til å planlegge og presentere prosesser og produkter - analysere visuelle virkemidler i ulike medier og belyse et aktuelt tema gjennom foto eller infografikk - designe og lage en utstilling som viser fram prosess og produkt			
--	--	--	--